



STADSHOLMEN

TJÄRHOVET STÖRRE 37-40

Lotsgatan 2, Skeppargränd 2, 4, 6, 8, Sägargatan 5, 7, 9, 11, Åsögatan 193.

SÖDERMALM



Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se



- 1 BOSTADSHUS**
- 2 ATELJÉ**
- 3 FÖRRÅD**
- 4 BOSTADSHUS**
- 5 ATELJÉ**
- 6 BOSTADSHUS**
- 7 MINDRE TRÄBYGGNAD**
- 8 FÖRRÅD**
- 9 TIMMERHUS**
- 10 STENHUS**
- 11 UTHUSLÅNGA**



TJÄRHOVET STÖRRE 37 SETT FRÅN HÖRNET SÅGARGATAN / LOTSGATAN. OKÄND FOTOGRAF ÅR 1918. SSM:S ARKIV FA 46663.



TJÄRHOVET STÖRRE 38 SETT FRÅN SKEPPARGRÄND SÖDERUT. OKÄND FOTOGRAF OCH ÅR. SSM:S ARKIV FA 33195.

Byggnaderna inom Tjärhovet Större 37-40 är exempel på den småskaliga bebyggelse, huvudsakligen av trä, som karakteriserar Åsöberget. De ger en bild av bostadsförhållandena för arbetare och mindre bemedlade på malmarna från sent 1600-tal och in på 1900-talet.

Bebyggelsen har starka kopplingar till tjärhanteringen och skeppsvarvet vid Tegelviken men även till textilfabrikerna på östra Södermalm.

Trähusen representerar en byggnadstradition med knuttimring som funnits i Sverige sedan åtminstone tidig medeltid och vanliga planformer som enkel- och parstugor finns representerade. De konstruktioner

och autentiska byggnadsdelar som bevarats utgör omistliga dokument över äldre tiders byggnadsskick.

Fastigheten Tjärhovet Större 40 med bevarat uthus ger en komplett bild av en förindustriell gård. Bostadshuset av trä är ett av stadens bäst bevarade trähus med bibehållna skevheter och ålderdomlig skorstensplacering. Invändigt finns ett tredingstak,



**TJÄRHOVET STÖRRE 38, GÅRDS-
INTERIÖR. OKÄND FOTOGRAF
1906. SSM:S ARKIV E 29604.**



**TJÄRHOVET STÖRRE 39 SETT MOT
NORR LÄNGS SÅGARGATAN.
FOTO: O. HEIMER 1906. SSM:S
ARKIV E 29598.**

det vill säga ett tredelat innertak av äldre typ. Stenhuset på samma tomt är gott exempel på 1700-talets borgerliga byggande. Här är såväl 1700-talets byggnadsordnings bestämmelser om brandskydd som stadsarkitektens estetiska aspekter tillgodosedda.

Tjärhovet Större 37-40 är blåvärderade enligt Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Detta innebär att fastigheterna har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Åsöberget har, tillsammans med Djurgårdstaden,

den mest omfattande och sammanhängande trähusbebyggelsen i Stockholm. Den enhetliga bebyggelsen har sina rötter i sent 1600-tal och tidigt 1700-tal. Stadens och rikets utskeppning av tjära gjordes under 1600-talet från det så kallade Tjärhovet vid Tegelviken, och från 1687 till 1910 fanns stadens största skeppsvarv på platsen. En stor del av varvsarbetarna slog sig ned på det närbelägna Åsöberget och kom att vara i majoritet bland de boende fram till 1800-talets sista decennier. Sågargatan har till exempel fått sitt namn av de många sågare som arbetade vid varvet och också bodde i området. Även



TJÄRHOVET STÖRRE 40 SETT FRÅN HÖRNET ÅSÖGATAN / SÄGARGATAN. FOTO: L. AF PETERSENS 1957. SSM:S ARKIV F57769.

folk som arbetade på Beckholmen eller Djurgårdsvarvet hade med båt nära till arbetet och många bodde i Åsöbergets trästugor. Under 1700-talet tillkom nya yrkeskategorier bland de boende allteftersom flera textilmanufaktur etablerades på östra Södermalm.

De då avlägset belägna och bergiga tomterna var utan större värde för staden och uppläts för bostadsbebyggelse mot en relativt låg årsavgift. Flera timmerhus uppfördes under 1700-talets första årtionde och marken fortsatte att tas i anspråk under

århundradets första hälft. Tomterna bebyggdes som stadsgårdar med ett eller flera bostadshus och bodar. Även fähus har förekommit. Åsöberget var ett av de områden där trähus fortsatte att uppföras efter 1730-talets förbud mot trähusbyggande. På 1770-talet och under 1800-talets första hälft uppfördes några tidstypiska putsade stenhus och på 1880-talet byggdes ett par hyreshus vid Folkungagatan. I början av 1900-talet sprängdes Sägargatan ned för att råda bot på de stora höjdskillnaderna och underlätta kommunikationerna. År 1931 sänktes på samma sätt



SKEPPARGRÄND NORRUT FRÅN ÅSÖGATAN. TILL VÄNSTER LIGGER STENHUSET INOM TJÄRHOVET STÖRRE 40. LÄNGRE BORT SYNS TVÅ TRÄHUS INOM NR 38. FOTO: J. MALMBERG.

Åsögatan. Åsöbergets trähus ligger därför i dag högre än omgivande stenhus.

Arkivhandlingar berättar att Åsöberget tidigt var ett av stadens fattigaste och mest eländiga områden. Situationen var som på flera andra håll i Stockholm särskilt problematisk under 1800-talets andra hälft då huvudstadens befolkning ökade explosionsartat och trångboddheten var ett enormt problem. Fram till 1900-talets mitt dominerades befolkningen nästan helt av arbetare.

Fastigheterna förvärvades successivt av staden under åren 1881–1927. Ledamoten av stadsfullmäktige, Anna Lindhagen, började på 1910-talet verka för ett bevarande av några äldre stockholmsmiljöer. Samfundet Sankt Erik föreslog 1915, tillsammans med den då ledande stadsplanarkitekten Per Olof Hallman, att några ”gammelkvarter” i stadens ägo borde bevaras som så kallade asylområden; intakta historiska miljöer som kunde ge en mycket bättre bild av äldre tiders levnadsvillkor än några bevarade träkåkar här och var. Till dessa

asylter kunde även andra timmerhus flyttas. En av de föreslagna miljöerna var den ålderdomliga och relativt enhetliga bebyggelsen på Åsöberget. Under 1940-talet intensifierades diskussionerna i kulturresevatsfrågan och Stadsmuseet hävdade att Åsöberget, näst efter Vita Bergen, var det område där det var mest angeläget att inrätta ett reservat. Åsöberget blev först ut att rustas upp efter det formella beslutet i stadsfullmäktige att inrätta kulturresevat 1956.

Under de mer än tio år som upprustningen pågick blev åtgärderna i vissa fall genomgripande, bland annat beroende på husens dåliga skick och myndighetskrav på moderna bostäder med till exempel badrum och högre takhöjder. Vissa hus revs och byggdes upp på nytt, andra kompletterades eller byggdes om. Tack vare detta räddades mycket som annars hade försvunnit, och trots de till synes radikala åtgärderna ger Åsöberget i dag en fin bild av ett äldre Stockholm före 1800- och 1900-talens stora stadsomvandlingar.



TJÄRHOVET STÖRRE 40 I HÖRNET ÄSÖGATAN / SÅGARGATAN. TILL VÄNSTER SYNS TVÅ BYGGNADER INOM TOMT NR 39. FOTO: J. MALMBERG.

TJÄRHOVET STÖRRE 37

Lotsgatan 2, Skeppargränd 2, Lotsgatan 2

Tomten är bebyggd med ett bostadshus vid Sågargatan (Nr 1), en ateljébyggnad i hörnet Lotsgatan - Skeppargränd (Nr 2) vilken flyttades till tomten 1964 från Marieborg i Farsta samt ett litet förråd vid planket som avgränsar fastigheten mot norr (Nr 3). Nedan behandlas endast bostadshuset vid Sågargatan.

HISTORIK

Vad som är känt om fastighetens historia är att tomten uppläts 1692 och att den 1726 tillhörde en sågare vid varvet vid namn Anders Nilsson. Det är oklart vilken bebyggelse som fanns på tomten på Nilssons tid. År 1806 finns bostadshuset vid Sågargatan dokumenterat men dess ålder är sannolikt långt äldre än så. Under tidigt 1900-tal var entrén förlagd mot Sågargatan, det fanns en tillbyggnad mot gården som numera är riven samt två takkupor mot gatan. Fastigheten förvärvades av staden 1921 och en upprustning påbörjades 1961. Huset behöll sin form relativt intakt även om många

byggnadsdelar demonterades under arbetets gång. Entrén flyttades till gårdsfasaden. De två takkuporna mot gatan revs liksom en av skorstenarna. En ny takkupa uppfördes mot gården. Flera innerväggar tillkom vilket innebar att planlösningen förändrades.

BYGGNADSBESKRIVNING

Huset vid Sågargatan (Nr 1 på kartan)

Gatans lutning återspeglas i husets grundmurar och fasad men även invändigt där det finns en påtaglig nivåskillnad. Grundmurarna är svartstrukna, fasaderna är klädda med faluröd locklistpanel och sadeltaket är belagt med enkupigt tegel. Fönstren är kvadratiska med spröjsade bågar och i flera fall fönsterluckor med liggande, profilerade brädor. Invändigt är vindens norra ände inredd. Golvet i vardagsrummet är ett äldre trägolv som lagts med fris. I vardagsrummet finns en öppen spis och i ett av rummen står en rund kakelugn från 1800-talets mitt med marmorert kakel. En dörr från stadsmuseets samlingar finns deponerad inom fastigheten.



STENHUSET INOM TJÄRHOVET STÖRRE 40 MED UTHUSLÅNGA. FOTO: J. MALMBERG.

TJÄRHOVET STÖRRE 38

Skeppargränd 4, Sägargatan 7

På tomten finns ett vinkelbyggt gathus vid Skeppargränd (Nr 4) och en ateljéstuga med gaveln mot Sägargatan (Nr 5). Denna tomt är den enda som ännu har fungerande in- och utgång mot Sägargatan. Gårdsytan har nivåskillnader som tas upp av stentrappor och här finns en berså och grusgångar.

HISTORIK

Huset vid Skeppargränd utgörs av två hopbyggda stugor som sannolikt tillkom före 1700-talets mitt. Tomten hade upplåtits 1693. I samband med en brandförsäkring 1857 beskrivs nuvarande byggnader, samtliga med köksspisar, kakelugnar och pappers-tapeter, men även ett par uthus som inte längre finns kvar. Vid Samfundet Sankt Eriks inventering 1912 ägdes fastigheten av Stockholms stad. 1946 drabbades huset vid Sägargatan av en eldsvåda som skadade taket.

En upprustning av fastigheten gjordes 1962. Det visade sig att den mindre delen av byggnaden, med gaveln mot Skeppargränd, var i dåligt skick varför den revs och rekonstruerades. I den större bygg-

nadsdelen, med långsida mot gatan, gjordes bjälklagshöjningar och nya fönsteröppningar. En öppen spis bevarades om än i ändrad form. Exteriören mot gatan motsvarar efter ombyggnaden relativt väl utformningen på äldre fotografier med den skillnaden att byggnaderna nu står på en rejäl grundmur och att fönsterbröstningarna är högre. Ett uthus som tidigare länkade ihop huset vid Skeppargränd med ateljébyggnaden vid Sägargatan revs.

BYGGNADSBESKRIVNING

Vinkelbyggnaden vid Skeppargränd (Nr 4) är en våning hög med naturstensgrund och faluröd locklistpanel. Huset har knutlådor, tegeltäckt sadeltak och putsade skorstenar. Under byggnaden finns ett källarutrymme. Såväl gatuentré som altandörr är placerade i länken mellan de två sammanbyggda stugorna. Invändigt finns några halvfranska dörrar, en öppen spis och ett lackat trägolv bevarade.

Ateljéstugan (Nr 5) är öppen till nock i det större rummet som inretts med ässa för silversmide. Den enda äldre bevarade inredningen är en halvfransk dörr.



NÄRMAST LIGGER ATELJÉN PÅ TOMTEN TJÄRHOVET STÖRRE 38. BORTANFÖR LIGGER TOMTEN NR 37. FOTO: J. MALMBERG.

TJÄRHOVET STÖRRE 39

Skeppargränd 6, Sågargatan 9

Fastighetens bebyggelse består dels av tre sammanbyggda trästugor som utgör ett bostadshus (Nr 6), dels av en mindre träbyggnad med biutrymmen (Nr 7) samt en liten förrådsbyggnad från 1970 vid planket mot Skeppargränd (Nr 8). Tomten är till stora delar bevuxen med gräs men här finns också fruktträd och magnolia. De flesta växter planerades på 1960-talet men syrener och päronträd är äldre.

HISTORIK

Den södra byggnadskroppen av de tre som ingår i bostadshuset (Nr 6) har ursprungligen hört till grannfastigheten Tjärhovet Större 40 och är belagd 1759. Ändringen av fastighetsgränsen gjordes i samband med upprustningen 1961 för att tillföra mer bostadsyta. Samtidigt ersattes en av de tre timmerstommarna med en stomme som plockats ned i Marieborg, Farsta. Denna var större och kom att placeras i ett delvis annat läge än tidigare.

Tomten uppläts ursprungligen 1691 och bebyg-

gelsen tillkom troligen senast 1730. Äldre foton visar att den byggnad som tidigare tillhört grannfastigheten i söder var bemålad med oljefärg i annan kulör än röd, troligen grå. Den norra av de tre sammanbyggda husen hade tre tillbyggnader varav en var en murad utbyggnad av källaren och två var mindre tillbyggnader av trä, samtliga med pulpettak. Vinden var inredd och försedd med takkupa. Vid upprustningen 1960-1961 revs tillbyggnaderna mot norr. Eftersom tre olika timmerstommar skulle sammanfogas krävdes omfattande ingrepp. Flera nya väggar tillkom och lägen för entréer ändrades. Det var endast den byggnad som tidigare hörde till grannfastigheten som inte var nedplockad i sin helhet under arbetet.

Den mindre träbyggnaden på tomtens norra del (Nr 7) hade tidigare två enkla tillbyggnader med pulpettak vilka revs vid renoveringen 1960-61. Vid en senare upprustning år 1970 gjordes en ny tillbyggnad för att inrymma arbetsrum och WC. Denna gjordes med regelstomme och sadeltak. Invändigt öppnades huset till nock. För ritningarna stod fastighetskontorets arkitektavdelning.



GATHUSET VID SÅGARGATAN PÅ TOMTEN NR 37, SETT FRÅN GÅRDEN. FOTO: J. MALMBERG.

BYGGNADSBESKRIVNING

Det större husets tre delar (Nr 6 på kartan) är lätta att urskilja. Mellan de två husen vid Sågargatan sparades ett släpp så att de uppfattas som två skilda byggnader. Samtliga väggar utom gavelröset i den del som flyttades hit vid renoveringen 1960 är panelade. Den norra delen av sammanbyggnaden har en relativt hög källare. Källardörren är klädd med handhyvlad panel. Samtliga tak är sadeltak belagda med enkupiga tegelpannor.

Invändigt har en murad spis bevarats, alternativt återuppmurats, i ett rum som tidigare var kök. I vardagsrummet står en rund kakelugn, deponerad från Stadsmuseets samlingar.

Det mindre huset (Nr 7) är panelat och har tegeltäckt sadeltak. Invändigt är rummen öppna till nock och här finns en murad spis och halvfranska fyllningsdörrar.

TJÄRHOVET STÖRRE 40

Skeppargränd 8, Sågargatan 11, Åsögatan 193

På tomten finns en timmerbyggnad (Nr 9 på kartan) som sedan nivelleringen av Sågar- och Åsögatorna

ligger på en bergskant högt över gatan. Porten i planket har inte längre någon förbindelse med gatan. Vid Skeppargränd står ett gulputsat stenhus från 1770-talet (Nr 10). Mellan de två byggnaderna finns en lång uthuslänga (Nr 11). Tomten har partier med berg i dagen och är däremellan bevuxen med gräs och träd, bland annat björk och lönn. Enligt trädgårdsinventeringen 2002 fanns ett äldre päronträd med så kallade gråpäron.

HISTORIK

Tomtens historia fram till tidigt 1900-tal

Tomten uppläts 1698. År 1723 såldes fastigheten av en brännvinsbrännare Bergh till timmermannen Hans Öhrström. Dennes två söner, en sjöman och en strumpvävare, lät brandförsäkra husen på var sin hälft av tomten. Brödernas timmerhus med bjälk-källare är med all sannolikhet det befintliga trähuset på tomten (Nr 9) och det hus som numera ingår i bostadshuset på grannfastigheten Tjärhovet Större 39.

En av bröderna sålde 1768 sin halva till murgesäl-len Anders Söderberg som två år senare lät uppföra ett litet men präktigt stenhus (Nr 10), möjligen det



KÄLLARDÖRR TILL FASTIGHETEN TJÄRHOVET STÖRRE 39 MED HANDHYVLAD PANEL. FOTO: J. MALMBERG.

första av sitt slag i området. Byggnaden med slätputsade murar, fönster i liv och tegeltäckt brutet tak var uppförd enligt tidens ideal och väl anpassat till de krav som ställdes i stadens byggnadsordningar. Från 1780-talet blev fastigheten åter en enhet efter att tjärkullrare Olof Wahlström förvärvat de två tomtorna. En brandförsäkring 1789 redovisar den idag befintliga vinkelbyggda uthuslängan i sydöstra tomt hörnet (Nr II).

Under 1800-talet ägdes fastigheten av bland andra en vaktmästare, varvstimmermän, en sjöman och en maskinist. Den förvärvades av staden 1927.

Renoveringar på 1900-talet

Stenhuset renoverades 1938 då hyresgästen och arkitekten Martin Hedmark lät införa ett nytt värmesystem; uppvärmning med direktverkande el. På bottenvåningen revs en vägg för att skapa ett

större vardagsrum och en öppen spis murades. På övervåningen revs motsvarande vägg och ersattes av garderober. Nya väggar tillkom för badrummet. En fönsteröppning gjordes om till blindfönster. Sannolikt var det vid detta tillfälle som några fönster byttes mot kopplade. Huset renoverades igen 2009 och man behöll vissa speciallösningar från 1938 för bland annat garderober och badrum.

På grund av ombyggnaden 1938 undantogs fastigheten från renovering på 1950- och 1960-talen. Det innebär att framför allt timmerhuset idag har kvar en äldre karaktär än övriga hus på Åsöberget, vilket gör det unikt för området. Det renoverades först i början av 1980-talet i samarbete med stadsmuseet. Upprustningen var ytterst varsam mot byggnadens exteriör. Invändigt ersattes köket av ett badrum med tidstypiska material som glasfiberväv och plastmatta. Bjälklagen isolerades och väggar och tak kläddes med skivor

BYGGNADSBESKRIVNING

Stenhuset (Nr 10)**Exteriör**

Byggnaden har en svartstruken sockelmur som är högre mot gatan än mot gården. Däröver finns en våning och inredd nedre vind samt en oinredd övre vindsvåning. Fasadputsens har mycket liv och är avfärgad i gult. Fönstren är tidstypiskt kvadratiska och i ett flertal av dem sitter bågar med hörnbeslag och handblåst glas. Dessa fönster har separata innerbågar. Något fönster har både karm och bågar från 1900-talets mitt, vilka emellertid är smäckra och profilerade. På fasaden mot Skeppargränd är ett av fönstren ett blindfönster. Entrén är förlagd till gårdsfasaden. Bakom en skyddande pardörr med pärlspont återfinns en kraftig 1700-talsdörr med profilerade bräder i fiskbensmönster som spikats med handsmidd spik och samtida plattgångjärn. Det förekommer flera dörrar från 1700-talet inom byggnaden.

Interiör

Såväl hallgolv som trappa till källare och nedre vind har enligt nybyggnadstidens påbud ett brandsäkert utförande, här med öländsk kalksten. I bottenvåningen finns en järnspis från Husqvarna med värmeskåp från Bolinders och varmvattenbehållare av koppar. Köksinredningen är från 1920- eller 30-talet med senare kompletteringar. I vardagsrummet är den gipsade taklisten från 1700-talet. Den öppna spisen hör 1930-talet till och under det nuvarande trägolvet finns golvbeläggning med kulörta plattor från samma tid. På övervåningen finns två sovrum och badrum utan annan äldre inredning än dörrarna.

Timmerhuset (Nr 9)**Exteriör**

Trähuset är en våning högt med utvändigt bevarad ålderdomlig karaktär. Timmerstommen redovisas genom knutlådorna som också avslöjar att byggnaden är en parstuga med större rum vid gavlarna och ett centralt mindre rum innanför förstugan. De två skorstenarna har en ålderdomlig placering nära ytterväggen istället för som senare vid taknocken. Den rödmålade träpanelen är äldre än på övriga byggnader inom reservatet. Fönsterbågarna är från 1800-talet och försedda med hörnbeslag och blåst glas. Även byggnadens tak har ett från övriga stugor



MARMORERAD KAKELUGN I TJÄRHOVET STÖRRE 37.
FOTO: J. MALMBERG.

avvikande utförande eftersom nock- och täckbräder är av trä istället för plåt.

Interiör

Invändigt har byggnaden en välbevarad planlösning men ett badrum finns på kökets tidigare plats. I det östra rummet är taket ett ålderdomligt och ovanligt så kallat tredingstak. En av innerdörrarna är en helfransk dörr från 1700-talet och den andra är av 1800-talstyp. Husets två kakelugnar har båda en karakteristisk utformning från 1900-talets första årtionde. Väggar och tak är klädda med gipsskivor och golven i rummen är trägolv från 1980-talet. På vinden är takkonstruktionen intakt och här finns spår av att utrymmet tidigare varit inrett.

Uthuslängan (Nr 11 på kartan)

Längan har lockpanel ut mot omgivande gator och slät panel på insidan. Huset har inte som många andra motsvarande byggnader försetts med en ny grund av betong utan har antingen berget eller plank som golv. Pulpettaken är täckta med handslaget, enkupigt tegel.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.